

การพัฒนาการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ใน เครือข่ายธุรกิจเซรามิกเพื่อความยั่งยืน*

Creative Tourism Development in the Ceramic Business Network for Sustainability

^{1*}ปราโมทย์ ยอดแก้ว และ ¹วรัญญาภรณ์ ศรีสุวรรณคณ

^{1*}Pramote Yotkaew and ¹Waranyaphorn Srisawannl

^{1*,1}คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

^{1*,1}Faculty of Management Science Suan Dusit University, Thailand.

^{1*}Corresponding Author. E-mail: pramote_yotkaew@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบเครือข่ายธุรกิจเซรามิกสร้างสรรค์เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลเชิงลึกแหล่งท่องเที่ยว 3 พื้นที่ ทำการสนทนากลุ่ม จำนวน 22 คน สัมมนาปฏิบัติการ จำนวน 35 คน และเสวนาพัฒนาการ จำนวน 40 คน และมีการบูรณาการข้อมูลในพื้นที่ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และการตีความตามความเป็นจริง

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ในเครือข่ายธุรกิจเซรามิกเพื่อความยั่งยืนต้องเริ่มจากความเมตตากรุณาตามหลักศาสนา ที่สามารถสร้างสรรค์การดำเนินชีวิตในการเรียนรู้ที่จะส่งเสริมเศรษฐกิจของสังคม ซึ่งต้องมีการพัฒนาคน ตั้งแต่ผู้นำจนถึงสมาชิกในแหล่งท่องเที่ยว โดยต้องมีการให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องการให้บริการนักท่องเที่ยวที่ดี และมีการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ด้วยการบูรณาการกิจกรรมของชุมชน เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่สร้างความสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบจากการเล่าเรื่องประวัติความเป็นมาของชุมชน การแนะนำการให้บริการกับสิ่งอำนวยความสะดวก การเชื่อมโยงเครือข่ายโดยการส่งเสริมข้อมูลการท่องเที่ยวสถานที่ใกล้เคียง และการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ที่นักท่องเที่ยวสามารถปฏิบัติสร้างประสบการณ์ชีวิต อันเกิดประโยชน์จากการมาท่องเที่ยวในด้านร่างกาย และจิตใจ ทำให้นักท่องเที่ยวมีความภาคภูมิใจที่ได้ร่วมส่งเสริมสานต่อวิถีวัฒนธรรมของสังคมไทยให้เกิดความยั่งยืน

คำสำคัญ: สร้างสรรค์; ธุรกิจเซรามิก; ความยั่งยืน

Abstract

This research study has objectives to develop creative ceramics network pattern for sustainable tourism. It is the applicable research study that integrates the quantitative research, by in-depth data gathering of 3 tourist attractions, focus group interview of 22 people, conducting workshop of 35 people and development talk of 40 people, by integrating local pattern. The qualitative research uses the content analysis and interpretation.

Result of research found that begin creative tourism the development ceramic business network for sustainability, it might begin from kindness of Buddhism. It could create a learning process for Thai economic, for example, sustainable tourism. To build sustainable tourism, human resource is very important. It could be starting from leaders of tourism communities to understand management and relevant process. Additionally, integration with community could help them to create more activities. Moreover, building relations between community and tourist should be arranged as a pattern. First, it could start from story-telling of a community. Then, they must provide sufficient services and facilities. They should build networks of organizations around their areas to create more activities. Tourist can learn for more experiences both in term of physique and mentality. Those also encourage culture of Thai society to be sustainable.

Keywords: Creative; Ceramic business; sustainability

บทนำ

วิถีแห่งความเป็นไทย มีการคิดค้น พัฒนา สร้างสรรค์ ต่อยอดภูมิปัญญาไทย เมื่อรัฐบาลตระหนักความยั่งยืน จึงได้กำหนดนโยบายและขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ที่มุ่งส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับภูมิภาคและท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและสร้างรายได้จากทุนหรือปัจจัยแวดล้อมของท้องถิ่นที่เอื้อต่อการเติบโตของธุรกิจและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ตามหลักเกณฑ์ 4 ประการ คือ (1) พื้นที่มีศักยภาพด้านทุนปัญญา ทุนวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาพื้นบ้าน แหล่งท่องเที่ยว หรือสินค้าที่มีเอกลักษณ์ (2) พื้นที่มีจุดเด่นหรือจุดขายที่ชัดเจน เป็นที่ยอมรับ และมีโอกาสทางการตลาด การพัฒนาต่อยอด (3) พื้นที่มีระบบการบริหารจัดการวางแผนการพัฒนาที่ยั่งยืน และมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ที่ชัดเจน (4) การมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ตั้งแต่ผู้นำชุมชน เครือข่าย องค์กร ภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้ประกอบการ ภาคประชาชนและภาคการศึกษา ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จากที่กล่าวมาจังหวัดลำปาง ได้ผ่านการตัดสินใจให้เป็นหนึ่งในสิบเมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์เมืองเซรามิกจังหวัดลำปางจึงมีแผนการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (2555-2559) เพื่อเป็นศูนย์กลางเครือข่ายการผลิต การค้าเซรามิก และการบริการธุรกิจเซรามิกของประเทศไทยและของภูมิภาคอาเซียน (Office of the National Economic and Social Development Council, 2011)

สังคมไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาทำให้อิทธิพลของค่านิยมในสังคมที่ประกอบธุรกิจที่สอดคล้องกับหลักธรรมตั้งแต่การมีเมตตา กรุณาในการประกอบอาชีพหรือทำอุตสาหกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวถือเป็นจุดแข็งที่เป็นความงามตามวิถีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และโดดเด่นในงานฝีมือที่ประณีตละเอียดอ่อนในการสร้างสรรค์ผลงานที่สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มากกว่าเรื่องธรรมชาติที่สวยงาม แต่ก็มีจุดอ่อนที่ขาดการส่งเสริมพัฒนาการสร้างความรู้ความเข้าใจในนโยบายการพัฒนา ที่มีการบูรณาการการขับเคลื่อนของหน่วยงานเกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องมีประสิทธิภาพ รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานการวิจัยและพัฒนาที่ยังไม่เพียงพอ ทำให้เกิดปัญหาการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาที่ไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สินค้าส่งออกสร้างสรรค์ที่ประเทศไทยมีความได้เปรียบประเทศอื่นๆ อย่างเด่นชัด (ยกเว้นประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน) ซึ่งกลุ่มผลิตภัณฑ์เซรามิก มูลค่าการส่งออกประมาณ 884 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และมีอัตราการขยายตัวที่สูงขึ้นร้อยละ 14 ต่อปี โดยเฉลี่ย ทำให้ผลิตภัณฑ์เซรามิก เป็นตัวอย่างสินค้าส่งออกสร้างสรรค์ของประเทศไทย (Office of the National Economic and Social Development Council, 2009) อุตสาหกรรมอย่างเซรามิกต้องพึ่งการส่งออกเป็นหลัก แต่ในทางตรงกันข้ามการนำเข้าเซรามิกก็ยังมีมูลค่าสูงมากขึ้น ซึ่งเรื่องนี้จำเป็นต้องมีการส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เห็นคุณค่าความเป็นไทย สนับสนุนสินค้าไทย ใช้สินค้าไทยด้วยจิตสำนึก จากการส่งเสริมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์จากการเรียนรู้ทุนทางวัฒนธรรมวิถีพุทธของธุรกิจเซรามิกวิถีไทย

จากแนวคิดทุนวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ โดยการนำทุนวัฒนธรรมมาส่งเสริมสินค้าสร้างสรรค์ให้กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่เน้นวิถีชีวิตกิจกรรมของชุมชนเป็นจุดขายที่ควบคู่กับการสร้าง

บรรยากาศที่เอื้อกับปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่น่าสนใจ ตัวอย่างในประเทศเวียดนามธุรกิจเซรามิกของประเทศจะถูกส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชม ศึกษาดูงาน เลือซื้อสินค้า และการเจรจาทางการค้า รวมถึงการซื้อสินค้าตามที่สนใจ สำหรับในประเทศไทยถ้ามีการส่งเสริมการท่องเที่ยวธุรกิจเซรามิกอย่างเป็นทางการจะเป็นรูปธรรมกับธุรกิจการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวจะมาใช้บริการเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะรวมถึงเครือข่ายธุรกิจเซรามิกคนในท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวอันจะทำให้มีรายได้อาเซียน (Office of the National Economic and Social Development Council, 2011) เรื่องดังกล่าวจริงๆ แล้วต้องมีการทำกันเป็นกระบวนการหรือเครือข่ายอย่างกรณีต่างประเทศ รัฐบาลสหราชอาณาจักรออสเตรเลีย และฮ่องกง ต่างสนับสนุนการจัดตั้งเครือข่ายอุตสาหกรรมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในประเทศอย่าง รัฐบาลฮ่องกงจัดทำโครงการสร้างเครือข่ายอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ เช่น เขตศิลปะและวัฒนธรรมเกาลูนตะวันตก ประกอบไปด้วยพื้นที่สำหรับศิลปะการแสดง แกลอรี พิพิธภัณฑ์ และร้านค้าต่างๆ ซึ่งสถานที่กล่าวไปนั้นถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้กับประเทศ นอกเหนือจากการขายสินค้าสร้างสรรค์ (Office of the National Economic and Social Development Council, 2009) ซึ่งในประเทศไทยการสร้างเครือข่าย พบว่ามีการรวมตัวกันของภาคเอกชนอย่างกระจุกกระจายในแต่ละอุตสาหกรรม มีเครือข่ายความร่วมมือในระดับภูมิภาคหรือท้องถิ่น แต่การร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการในลักษณะการค้าเงินธุรกิจทางการค้ายังไม่เชื่อมโยงในลักษณะช่วยเหลือเกื้อกูล เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนา ร่วมกันหรือมีการทำกิจกรรมร่วมกัน (Chailamrung, T., 2009) จากที่กล่าวมาก็เป็นปัญหาของธุรกิจเซรามิกที่ไม่สามารถขับเคลื่อนให้เกิดการเพิ่มมูลค่าอย่างยั่งยืนได้ เพราะขาดการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเพื่อพัฒนาเครือข่ายธุรกิจเซรามิกสร้างสรรค์ ทำให้ทีมผู้วิจัยเห็นความจำเป็นในการวิจัยโครงการรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้วยเครือข่ายธุรกิจเซรามิก: กรณีศึกษาจังหวัดลำปาง จากงานวิจัยผู้เขียนเห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีอยู่ในงานวิจัย จึงนำข้อมูลเฉพาะที่ตอบวัตถุประสงค์ข้อสาม อันเกี่ยวข้องกับการค้าเงินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาแนะนำเสนอ ในเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ในเครือข่ายธุรกิจเซรามิกเพื่อความยั่งยืน ดังนั้นบทความนี้จะมีประเด็นที่สร้างสรรค์การพัฒนาการท่องเที่ยวในสังคมความเป็นไทยที่มีมรดกวิถีพุทธที่โดดเด่น เป็นเอกลักษณ์ศิลปะและวัฒนธรรมตามภูมิปัญญา ที่มีความเมตตา กรุณา เอื้ออาทร ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากเครือข่ายการท่องเที่ยวในการสร้างความร่วมมือ ซึ่งจะเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาคนไทยให้การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ นำผลิตภัณฑ์เซรามิกสู่ตลาดในประเทศเพิ่มมากขึ้นและเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยว โดยให้ชาวบ้านในสังคมชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเครือข่าย และมีความรู้สึกการเป็นเจ้าของธุรกิจท่องเที่ยวเซรามิกสร้างสรรค์เพื่อความมั่นคงยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบเครือข่ายธุรกิจเซรามิกสร้างสรรค์เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ในเครือข่ายธุรกิจเซรามิกเพื่อความยั่งยืน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้นำหรือผู้ที่กลุ่มท่องเที่ยวให้การยอมรับจากกลุ่มศักยภาพชุมชนในจังหวัดลำปาง การวิจัยทำการเก็บข้อมูล ด้วยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และการจัดกิจกรรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ และเสวนาพัฒนารูปแบบการให้บริการเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งในกระบวนการมีการเก็บข้อมูลโดยการบันทึกเสียง ถ่ายภาพ และการสังเกต มีรายละเอียดดังนี้

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยการกำหนดร่างแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นกรอบที่กำหนด ได้แก่ บริบทที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจอุตสาหกรรมเซรามิกกับการท่องเที่ยว ปัจจัยเชิงเหตุที่มีอิทธิพลต่อการเข้าร่วม การเห็นประโยชน์ และความร่วมมือของเครือข่ายเซรามิก ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ปัญหา อุปสรรค และกำหนดการสร้างร่วมมือการพัฒนาารูปแบบเครือข่ายของธุรกิจเซรามิกกับภาคสังคม และภาครัฐ ธุรกิจเซรามิกสร้างสรรค์ และข้อเสนอแนะ ใช้การเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง จากสามกลุ่มที่มีความเหมาะสมและแตกต่างกัน ประกอบด้วย

1) ศูนย์ศิลปาชีพบ้านแม่ต๋ำ หมู่ 1 ตำบลเสริมซ้าย อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง 52210 โดยดูงานกิจกรรม และสัมภาษณ์แบบพูดคุยกับครูฝึกเครื่องปั้นดินเผา

2) บริษัท พิพิธภัณฑ์เซรามิคธนบดี จำกัด 32 ถนนวัดจองคำ ตำบลพระบาท อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 52000 โดยดูกิจกรรมการให้บริการท่องเที่ยว และพูดคุยกับหัวหน้าแผนกการตลาด

3) หมู่บ้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ บ้านศาลาบัวบก ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยการสัมภาษณ์ ผู้นำคือ ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ประกอบการเซรามิกในหมู่บ้าน รวมถึงการร่วมกิจกรรมสังเกตการณ์ การจัดกิจกรรม ชีวิตสุขชี วิถีเซรามิก “ฮักหนา กำไ่”

2. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ด้วยการกำหนดร่างแนวทางการสนทนากลุ่ม เป็นกรอบที่กำหนด ได้แก่ ความคิดเห็น กับการท่องเที่ยวแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ธุรกิจเซรามิก วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ใช้การเลือกผู้ร่วมสนทนาแบบเจาะจง ที่พร้อมร่วมแสดงความคิดเห็นจากผู้บริหาร ผู้นำ และผู้ที่เกี่ยวข้อง ด้วยความเต็มใจ จำนวน 22 คน วันที่ 5 ตุลาคม 2560 เวลา 13.00 – 16.00 ณ ห้องประชุม มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์การศึกษานอกที่ตั้งลำปาง

3. การสัมมนาและเสวนา ปฏิบัติการในพื้นที่ โดยทำกิจกรรมสร้างความรู้ความเข้าใจ กิจกรรมปฏิบัติแสดงความคิดเห็นเพื่อการพัฒนาเครือข่ายอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กิจกรรมเรียนรู้ การให้บริการท่องเที่ยวจากต้นแบบหมู่บ้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ด้วยเครือข่ายธุรกิจเซรามิกสร้างสรรค์ ระหว่างวันที่ 15-16 ธันวาคม 2560 ใช้การเลือกผู้ร่วมกิจกรรมสัมมนา จากผู้ที่สนใจเข้าร่วมสนทนากลุ่มด้วยความสมัครใจ จากเครือข่ายในจังหวัด และต่างจังหวัด เพื่อการพัฒนาารูปแบบเครือข่ายธุรกิจเซรามิกสร้างสรรค์เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน วันแรก ณ มหาวิทยาลัย

สวนดุสิต จังหวัดลำปาง โดยมีผู้ที่เกี่ยวข้องสนใจเข้าร่วมจำนวน 35 คน และ วันที่สอง หมู่บ้านท่องเที่ยวชุมชนบ้านศาลาบัวบก อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยมีผู้สนใจที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมจำนวน 40 คน

การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ประกอบด้วย

- 1) ตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) ข้อมูลที่ได้มีความถูกต้องตรงกับข้อมูลแหล่งอื่นๆ ได้แก่ แหล่งสถาบันที่บ้านศาลาบัวบก แหล่งบุคคลผู้นำและคนในหมู่บ้าน นักวิชาการ ตามช่วงเวลาจริง
- 2) ตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigation Triangulation) ข้อมูลของนักวิจัยภาคสนามทั้งคณะ ผู้วิจัย ผู้ช่วยนักวิจัย หลังการเก็บข้อมูล ทำการบันทึกข้อมูล ตรวจสอบพิจารณาซึ่งได้ข้อมูลตรงกันจริง
- 3) ตรวจสอบสามเส้าด้วยวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) โดยการศึกษาเอกสาร ตรงกับการสัมภาษณ์ระดับลึก การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ การสานเสวนา และมีการสังเกตจากการสัมภาษณ์และการพิจารณาจากกิจกรรม ดูงาน การปฏิบัติงาน ซึ่งมีความสอดคล้องถูกต้องตรงกันจริง

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งคำนึงถึงบริบท (Context) สภาพแวดล้อม และการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความ (Interpretation) โดยผู้วิจัยทำการจำแนกและแบ่งประเภทข้อมูลตามลักษณะของเนื้อหา ตามกลุ่มลักษณะงาน ทำการจัดหมวดหมู่ตามความเป็นเหตุ เป็นผล เป็นข้อสรุปแบบย่อยๆ แล้วนำมาบูรณาการเชื่อมโยงหรือผูกเรื่อง เป็นบทสรุปที่ได้จากการศึกษา ซึ่งนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ไปทำการสานเสวนาพัฒนารูปแบบเพื่อให้ข้อมูลสร้างการเรียนรู้ และกำหนดสร้างรูปแบบเครือข่ายเสริมสร้างสรรคเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อความสมบูรณ์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบเครือข่ายธุรกิจเสริมสร้างสรรคเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเชิงลึก และทำการวิเคราะห์พบว่า

1. ศูนย์ศิลปาชีพบ้านแม่ต๋ำ เป็นสถานที่ท่องเที่ยว โครงการหลวงและโครงการในพระราชดำริ สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ที่เริ่มจากการแปรพระราชฐานประทับแรม ณ พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ สมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงเยี่ยมราษฎร อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง พระครูโสภณคุณารักษ์ เจ้าคณะอำเภอเสริมงาม ได้กราบบังคมทูลว่า ยังมีหมู่บ้านยากจน ซึ่งพื้นที่ของหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นภูเขา ราษฎรดำรงชีพด้วยการไร่เลื่อนลอย และรับจ้างตัดไม้ขาย สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ประสงค์จะให้ราษฎรในหมู่บ้านนี้มีอาชีพที่มั่นคง จึงมีพระราชเสาวนีย์ให้ ท่านผู้หญิงสุประภาดา เกษมสันต์ ราชเลขานุการในพระองค์ ออกไปตรวจสภาพพื้นที่บ้านแม่ต๋ำ อย่างละเอียด เมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2527 และให้จัดตั้งโครงการศิลปาชีพขึ้น เพื่อให้ราษฎรได้มีอาชีพพอเลี้ยงตนเองจากงานศิลปาชีพ โดยพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์สำหรับดำเนินงานโครงการส่งเสริมศิลปหัตถกรรม ศิลปะชีพด้านเครื่องปั้นดินเผา การแกะสลักไม้

การทอผ้า จักสาน รวมถึงงานฟาร์มตัวอย่าง และงานอนุรักษ์ป่าไม้และสัตว์ป่า ทางโครงการสามารถให้นักท่องเที่ยวเยี่ยมชมเรียนรู้ และสามารถซื้อสินค้าจากร้านจำหน่ายสินค้าศูนย์ศิลปาชีพโครงการพัฒนาบ้านแม่ต้า

จากที่กล่าวมาพบว่า สังคมไทยมีพระพุทธศาสนาเข้าไปเกี่ยวข้อง ณ สถานที่บ้านแม่ต้ามีความเดือดร้อน เมื่อพระสงฆ์เห็นความเดือดร้อน ความทุกข์ยากของประชาชนก็ไม่ได้นิ่งเฉย มีเมตตา กรุณาที่จะช่วยเหลือ พิจารณาว่าใครสามารถที่จะปลดทุกข์ให้ชาวบ้านแม่ต้าก็ได้ทำตามสมควรแห่งความเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า หวังให้ชาวบ้านมีความสุข ซึ่งสิ่งที่ได้พระสงฆ์กราบบังคมทูลไปนั้นส่งผลให้ชาวบ้านจำนวนมากได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ (ในรัชกาลที่ 9) ส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นศูนย์ศิลปาชีพ มีอาชีพทำกินไม่ตัดไม้ทำลายป่า และรวมถึงประชาชนทั่วไปก็ได้สถานที่ท่องเที่ยว ศึกษาเรียนรู้สร้างสรรค์จากกิจกรรมโครงการหลวงและโครงการในพระราชดำริสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถที่มีความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรมเรียนรู้ความหลากหลายทางศิลปะ ก่อให้เกิดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น สร้างประสบการณ์ทางด้านเครื่องปั้นดินเผา การแกะสลักไม้ การทอผ้า และจักสาน ความหลากหลายธรรมชาติ สามารถเรียนรู้สร้างประสบการณ์ทางการเกษตรทฤษฎีใหม่รวมถึงงานฟาร์มตัวอย่างส่งเสริมการท่องเที่ยว

2. บริษัท พิพิธภัณฑ์เซรามิคธนบดี จำกัด เป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ภาคเอกชนจากภาคอุตสาหกรรมที่สำคัญของจังหวัดคือธุรกิจเซรามิก ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้วิถีชีวิตชาวลำปาง ทำให้เกิดบริษัท พิพิธภัณฑ์เซรามิคธนบดี จำกัด “มิวเซียมธนบดี” ส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้สู่การตามย้อนรอยตำนาน “ขามตราไก่แห่งธนบดี” อันเป็นหนึ่งเดียวที่อนุรักษ์ประวัติศาสตร์แห่งความภาคภูมิใจให้สมกับที่ลำปางเป็นเมืองเซรามิกของประเทศไทย มีการสร้างองค์พระพุทธรูปบูชาที่ดำด้วยเซรามิก บริษัทผลิตสินค้าด้วยความถูกต้องมีคุณธรรม

จากที่กล่าวมาพบว่าสถานที่ท่องเที่ยวเป็นเอกชน ผู้บริหารมีความรู้ความสามารถและมีความเมตตา กรุณา รู้จักการแบ่งปัน จึงสร้างพิพิธภัณฑ์เซรามิคธนบดี ในการย้อนรอยตำนาน “ขามไก่แห่งธนบดี” เรียนรู้ประวัติ ชมโบราณสถาน ชมโรงงาน ชมนิทรรศการ ชมผลิตภัณฑ์ ส่งเสริมการเรียนรู้โดยให้นักท่องเที่ยวร่วมทำ WORK SHOP สร้างสรรค์งานศิลปะบนเซรามิก ในเรื่องการเข้าชมแสดงให้เห็นถึงความ เป็นองค์กรที่มีเมตตา กรุณา คือ มีค่าใช้จ่าย แต่สำหรับนักบวชทุกศาสนา ผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป ผู้พิการ แสดงบัตร เข้าชมฟรี เปิดทำการ 9.00 น. ถึง 17.00 น. ไม่มีวันหยุด

3. หมู่บ้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ บ้านศาลาบัวบก เป็นการท่องเที่ยวชุมชนของหมู่บ้านที่มีคณะกรรมการดำเนินงานโดยศูนย์เรียนรู้บ้านศาลาบัวบกจะสานสัมพันธ์กันจากบ้าน วัด และโรงเรียน โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมและมีการแยกพื้นที่กิจกรรมตามความเหมาะสม เช่น

ฐานแรก จุดนวดไทยเพื่อผ่อนคลาย ก็จะมีทั้งการนวดตัวด้วยแม่หมอบของหมู่บ้านที่ผ่านการฝึกอบรม และบางคนก็เป็นปราชญ์ชาวบ้านด้านการนวดจับเส้น

ฐานที่ 2 จุดสปาเท้าด้วยเซรามิก เพื่อความผ่อนคลายกล้ามเนื้อเท้า ช่วยให้หายเมื่อย นอนหลับสบายขึ้น โดยการนำเซรามิกก้อนกลมๆ ขนาดไม่ใหญ่มาก นำไปอบด้วยความร้อน แล้วนำมาวางไว้ในอ่างเซรามิก หลังจากนั้นก็นำน้ำต้มสมุนไพรอุ่นๆ มาเทใส่ในอ่าง และให้นักท่องเที่ยวมานำเท้าจุ่มลงไป และคลึงฝ่าเท้าด้วยลูกเซรามิกเพื่อความผ่อนคลาย

ฐานที่ 3 จุดการฝึกทำอาหารที่บ้านเพื่อสุขภาพ คือ การทำน้ำโคลอโรฟิลล์ และการทำห้องนึ่งหมูเป็นต้น

ฐานที่ 4 จุดการฝึกเพนต์สีบนงานเซรามิก เพื่อให้เป็นเซรามิกชิ้นเดียวในโลกที่ตนเองทำเอง และนำไปเป็นของที่ระลึกกลับบ้าน

นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวจะสัมผัสวิถีชีวิตของหมู่บ้านศาลาบัวบก ศาลาเม็ง อำเภอกะชัง จังหวัดลำปาง กว่า 20 ปี ที่คนในหมู่บ้านประกอบอาชีพการทำเซรามิก โดยมีโรงงานผลิตเซรามิก มากกว่า 50 โรงงาน ในหมู่บ้านมีที่พักโฮมสเตย์ ช่วงเช้าสามารถทำบุญใส่บาตร บิณฑิการยานอกชมความสวยงามของท้องทุ่ง ไปกราบสักการะบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ และไปถ้ำอายุสวยๆ หน้าพระธาตุลำปางหลวง และมีบริการอาหารตามวิถีพื้นเมือง เช่น ห่อนึ่ง น้ำพริก ผักนึ่ง แคบหมู แกงหัวปลี เป็นต้น

นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น ที่ชาวบ้านปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ โดยเฉพาะในช่วงเดือน 9 เป็ง ในหมู่บ้านก็จะมีการทำพิธี “ตานเปรตตภาพ” คือการทำทานให้กับผู้ที่เคารพนับถือที่ได้ล่วงลับ

จากที่กล่าวมาพบว่า การท่องเที่ยวหมู่บ้านศาลาบัวบก ศาลาเม็ง เป็นหมู่บ้านที่มีการปฏิบัติตามวิถีพุทธ ในวันพระมีการสวดมนต์ มีการประชุมกันประจำ และมีการแบ่งปันสิ่งที่ได้มาจากการทำกิจกรรมให้ชาวบ้านอย่างสม่ำเสมอที่ผู้นำจะดำเนินการให้กับชุมชน โดยผู้นำชาวบ้านร่วมมือร่วมใจในการรวมตัวกันเข้มแข็ง สามารถประสาน กิจกรรมบ้าน วัด โรงเรียน ร่วมกิจกรรมด้วยดี ทำให้หมู่บ้านอุตสาหกรรมเซรามิกเกิดศักยภาพ ตามวิถีวัฒนธรรม ความเชื่อ และภูมิปัญญาสร้างสรรค์เชิงสุขภาพ เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหมู่บ้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ Creative Industry Village สัญลักษณ์ CIV ชุมชนมีภูมิปัญญาที่มีวิถีวัฒนธรรมความเชื่อ โดยมีความสามัคคี ตามวิถีประเพณี วัฒนธรรม ทั้งอาหาร เครื่องดื่ม และการแสดง มีภูมิปัญญาในการใช้สมุนไพรเชิงสุขภาพในการนวดและสปาเท้า

ผลการสัมภาษณ์ ข้อมูลเชิงลึก และการสนทนากลุ่มการพัฒนาารูปแบบเครือข่ายธุรกิจเซรามิกสร้างสรรค์เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และมีการบูรณาการส่งเสริมกิจกรรมให้เกิดรูปแบบการเรียนรู้ที่สร้างความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบด้วยหัวใจ โดยการพัฒนาคอนที่เกี่ยวข้อ ให้เข้าใจงานบริการด้วยความเมตตากรุณา ต้องมีการพัฒนาคอนให้เข้าใจรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ในเครือข่ายธุรกิจเซรามิกเพื่อความยั่งยืนดังนี้

การพัฒนาคอน ต้องพัฒนาผู้นำ คณะกรรมการทีมงานการท่องเที่ยว โดยพัฒนาคอนให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เรื่องการท่องเที่ยวที่บริการด้วยหัวใจ โดยเน้นวิถีพุทธคือวิถีสังคมไทยที่ปฏิบัติตามหลักพระพุทธ-

ศาสนาในการทำความดี งดเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคมบ้าน วัด โรงเรียน เช่น ด้านบ้าน ได้ให้ทุกคนทุกบ้านร่วมคิดว่าจะทำอะไร ให้กิจกรรมไปในวิถีของชุมชนที่ดี ร่วมกายให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม สิ่งที่ไม่ดีงามไม่เหมาะสมก็ต้องพยายามทำให้ลดน้อย หมดลง และสร้างความภาคภูมิใจในกิจกรรมของชุมชน สร้างความรู้สึกที่ดีกับชุมชน ด้านวัด นอกจากเป็นสถานที่หลักของศูนย์รวมกิจกรรมท่องเที่ยวและพระสงฆ์ยังต้องเข้ามาร่วมส่งเสริมคุณธรรม หลักธรรม การทำความดีให้ข้อคิดในเรื่องความดีความถูกต้อง และด้านโรงเรียนหรือรวมถึงหน่วยงานราชการที่โรงเรียนเป็นตัวแทนเพราะใกล้ชิดชุมชนและครูมีความรู้ที่จะส่งเสริมและสามารถสร้างโอกาสให้กับชุมชน ซึ่งการทำงานที่เสริมสร้างประสบการณ์ ให้ครูและนักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ความเข้าใจ และความรัก ในถิ่นบ้านเกิดด้วยใจในการพัฒนาเรียนรู้ไปกับกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ของชุมชน ในการพัฒนาคนเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนในการพัฒนาคนที่ประกอบด้วย

1. พัฒนาคคนในชุมชน ให้มีความเข้าใจ ความเป็นสมาชิกเข้าใจประวัติความเป็นมาของชุมชน สามารถสร้างสรรค์เล่าเรื่องที่มาของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน รวมถึงการให้ข้อมูลแนะนำการให้บริการกับสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์
2. พัฒนาคคนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวให้รู้จักการประสานงาน การเชื่อมโยงเครือข่ายหรือสถานที่ท่องเที่ยวอื่น เช่นวัดที่ท่องเที่ยวที่ใกล้ชุมชน
3. พัฒนาให้รู้จักการเสียสละมีธรรมะอยู่ในใจ คือ เมตตา กรุณา
4. พัฒนาให้รู้จักเรียนรู้การหาโอกาส จากหน่วยงานภายนอก เช่นภาครัฐที่จะส่งเสริมงบประมาณ การพัฒนา สาธารณูปโภค รวมถึงช่วยส่งเสริมโฆษณาประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยว
5. พัฒนาให้เป็นนักรับบริการที่ดีมีความเข้าใจจากคำที่ว่า “อกเขาอกเรา”

คนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวต้องมีกระบวนการคิดพัฒนาดังนี้

1) พัฒนารูปแบบกระบวนการเล่าเรื่องด้วยความเมตตากรุณาตามวิถีพุทธ จากประวัติความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยว ที่เป็นตำนานความเชื่อ ความศรัทธา จากศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม เช่น ที่มาของชื่อหมู่บ้าน ประเพณีที่กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมตามวิถีที่เกิดความประทับใจ เช่นการให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมทำบุญ รับประทานพระหรือการผูกข้อมือจากผู้เฒ่าผู้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อเป็นสิริมงคลชีวิต

2) พัฒนารูปแบบการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกตามวิถีธรรม ที่เป็นธรรมชาติในการใช้ชีวิตที่ถูกต้องสอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียงและสร้างสรรค์ ที่สามารถส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้ความเข้าใจการให้บริการหรือการใช้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ทำให้เศรษฐกิจชุมชนมีรายได้จากกิจกรรมในด้านต่างๆ คือ

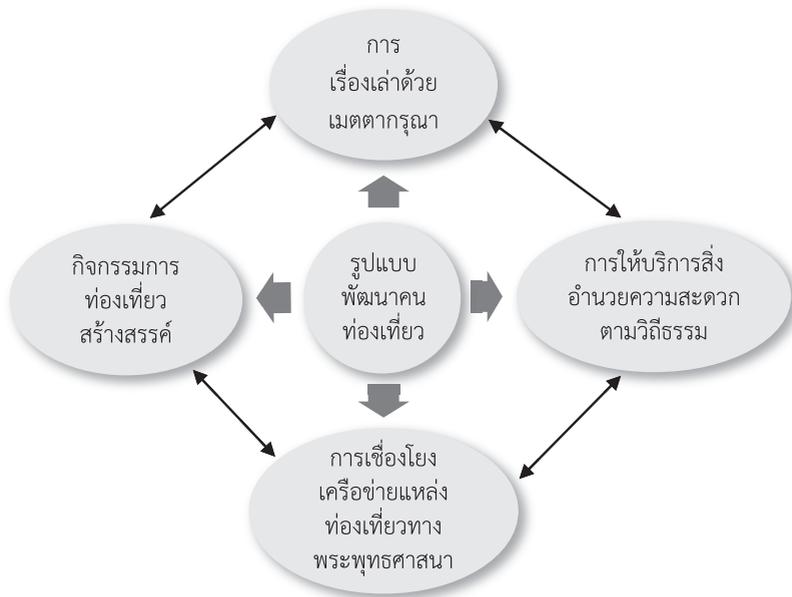
- ด้านที่พักอาศัย เช่นโฮมสเตย์ชุมชน รีสอร์ท โรงแรม ที่แหล่งท่องเที่ยวสามารถแนะนำให้นักท่องเที่ยวพักแรกมีความเข้าใจเกิดการเรียนรู้การดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ท้องถิ่น ที่อาจไม่ได้รับความสะดวกสบายแต่เป็นการสร้างประสบการณ์ชีวิต

- ด้านอาหารเครื่องดื่ม (ท้องถิ่น) การให้บริการอาหารกับนักท่องเที่ยว ซึ่งมีอาหารเมนูแนะนำ เพื่อสุขภาพ เช่น อาหารการแกงแคไก่ เป็นแกงที่ประกอบด้วยผักหลายชนิด ได้แก่ ตำลึง ผักชะอม ใบชะพลู ผักชีฝรั่ง มะเขือพวง เห็ดลมอ่อน ผักเผ็ด และดอกแค ที่ทำให้มีประโยชน์ต่อร่างกาย หรือน้ำพริก ตาแดง/ผักลวก อาหารว่างกล้วยน้ำว้าหนึ่งที่อยู่ดมไปด้วยเส้นใยจากอาหารมีวิตามินและแร่ธาตุที่เป็น ประโยชน์ด้านร่างกาย เช่น ธาตุเหล็ก ธาตุฟอสฟอรัส ธาตุโพแทสเซียม ธาตุแมกนีเซียม คาร์โบไฮเดรต โปรตีน วิตามินเอ วิตามินบี 6 วิตามินบี 12 และวิตามินซี เครื่องดื่มน้ำใบเตยช่วยดับกระหายคลายร้อน ทำให้สดชื่น ผ่อนคลาย ช่วยชูกำลัง แก้อาการอ่อนเพลีย และปรับสมดุลในร่างกาย

- ด้านสินค้า และบริการ นักท่องเที่ยวสามารถเลือกซื้อสินค้าเซรามิกในชุมชน ลูกประคบเซรามิก สมุนไพรของชาวบ้าน ด้วยราคาส่งในพื้นที่เพื่อส่งเสริมเป็นของที่ระลึก ส่วนด้านการให้บริการในรูปแบบอื่นๆ เช่น การท่องเที่ยวธรรมชาติ การปั่นจักรยานท่องเที่ยวในชุมชน การบริการนวดแผนโบราณ เป็นต้น

3) พัฒนารูปแบบการเชื่อมโยงเครือข่ายและแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา สามารถ ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้ความเข้าใจเครือข่ายการท่องเที่ยวหรือสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสำคัญ น่าสนใจ ใกล้เคียงสามารถไปท่องเที่ยวได้ เช่น เมื่อเดินทางมาท่องเที่ยวหมู่บ้านอุตสาหกรรมเซรามิก สร้างสรรค์ บ้านศาลาบัวบก ก็มีสถานที่ท่องเที่ยวที่ใกล้คือ วัดพระธาตุลำปางหลวง วัดโหลหินหลวง สามารถไปเรียนรู้สร้างประสบการณ์ที่ศูนย์ศิลปาชีพบ้านแม่ต๋ำ ท่องเที่ยวธรรมชาติผาปิคง วิถีวัฒนธรรมชน เผ่าชาติพันธุ์ (วิถีคนดอย) สถานีเกษตร “เกษตรวิถีผลไม้” ตลาดประตูผา สินค้าพื้นเมืองสมุนไพรรักษาเขียนสีโบราณประตูผา 13,000 ปี บ้านกาแพดอยแม่ส้าน วัฒนธรรมชาติที่เขื่อนกิ่วลม หรือท่องเที่ยว เซรามิกสร้างสรรค์ของภาคธุรกิจเอกชนได้ที่พิพิธภัณฑ์เซรามิคธนบดี และท่องเที่ยวตลาดทุ่งเกวียน ชื่อของ ผากของที่ระลึก

4) พัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ สามารถส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้วยสติและความคิดสร้างสรรค์ ตามหลักความถูกต้อง ความเป็นจริง เพื่อการเสริมสร้างประสบการณ์ ที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดเข้าใจความสำคัญและความเป็นมาของกิจกรรม สร้างสรรค์ ตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ วัตถุประสงค์ที่ใช้ วิธีการปฏิบัติ กระบวนการ ประโยชน์ที่ได้รับ กิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้การทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ การเรียนรู้การทำเซรามิก หรือเม็ดเซรามิก การเรียนรู้การทำลูกประคบเซรามิกสมุนไพรรักษา การเรียนรู้การทำสปาเท้าเซรามิกสมุนไพรรักษา เป็นต้น จากที่กล่าว มาสรุปดัง ภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การพัฒนารูปแบบเครือข่ายธุรกิจเสริมสร้างสร้างสรรค์วิถีพุทธเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

การพัฒนาแบบเครือข่ายธุรกิจเสริมสร้างสร้างสรรค์เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พบว่าต้องพัฒนาคน สอดคล้องกับ พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอุ่น) และคณะ (Apakro et al., 2013) อธิบายถึงการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ต่างๆ มีองค์ประกอบที่สำคัญในเรื่องกลุ่มคน สอดคล้องกับ ภัยมณี แก้วสง่า และนิศาชล จำนงศรี (Kaewsanga & Chamnongsi, 2012) อธิบายถึงการมีผู้นำที่เข้มแข็งและทีมงานที่มั่นคง เป็นการมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และทักษะในการพัฒนาคน เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการดำเนินงานโดยชุมชนเป็นหลัก สอดคล้องกับ พงษ์ศักดิ์ เพชรสถิต, บุญทัน ดอกไธสง และวิมล หอมยั้ง (Phetsathit, Dokthaisong & Homyig, 2015) อธิบายถึง ควรพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวให้กลับมาท่องเที่ยวอีก โดยการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ภาคประชาชนและองค์กรท้องถิ่นในฐานะเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและเป็นผู้อยู่ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

การพัฒนาแบบการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ต้องรู้จักการบูรณาการกิจกรรมให้เกิดรูปแบบการเรียนรู้ที่สร้างความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ เช่น การเล่าเรื่อง ที่สอดคล้องกับ พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอุ่น) และคณะ (Apakro et al., 2013) อธิบายถึง รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวตามศรัทธาความเชื่อ

ในพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวตามคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น สอดคล้องกับ ปัทมทิญา สิงห์คราม และคณะ (Singkram et al., 2014) อธิบายถึง การสร้างองค์ความรู้ท้องถิ่น ด้านประวัติศาสตร์ชุมชนเรื่องราวประวัติความเป็นมา โบราณสถาน โบราณวัตถุ ความเชื่อ ตำนานเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์

การให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวก ที่สอดคล้องกับ พงษ์ศักดิ์ เพชรสถิต, บุญทัน ดอกไธสง และวิมล หอมยิ่ง (Phetsathit, Dokthaisong & Homyig, 2015) อธิบายถึง ส่วนใหญ่ภาครัฐมีการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวในส่วนที่เป็นสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวก

การเชื่อมโยงเครือข่ายและสถานที่ท่องเที่ยว ที่สอดคล้องกับ กาญจนา สมมิตร และคณะ (Sommit et al. 2013) อธิบายถึงการสร้างเครือข่าย และประสานความร่วมมือ เน้นทำงานร่วมกับพันธมิตรคู่ค้าและกระชับความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เสริมสร้างความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว และกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ที่สอดคล้องกับ วิรุณสิริ ใจมา และคณะ (Jaima et al., 2013) อธิบายถึงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แบ่งเป็นด้านหัตถกรรม ซึ่งต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวด้านหัตถกรรมในส่วนของการผลิตสินค้าหัตถกรรม ในการชมการสาธิตการผลิต การวาดลาย/ลงสี และการปั้นขึ้นรูป และต้องการมีคณาจารย์ท้องถิ่นที่สามารถอธิบายข้อมูลสินค้าหัตถกรรมให้กับนักท่องเที่ยว และสอดคล้องกับ ฐิติศักดิ์ เวชามา (Vejama, 2014) อธิบายถึง การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นั้น กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวต้องการเรียนรู้มากที่สุด ได้แก่ นวดไทย ทำอาหารไทย มวยไทยซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชุมชน และคนไทยต้องให้ความร่วมมือในการจัดการ รักษา ดูแล จัดการท่องเที่ยวให้เป็นที่น่าสนใจ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือให้ชุมชนมีโอกาสใช้สิทธิ์ความเป็นเจ้าของพื้นที่เพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวด้วยตนเองในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

จากผลการวิจัย คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ว่านักท่องเที่ยวต้องการได้ ประสบการณ์ตรง ในการท่องเที่ยวเรียนรู้สร้างสรรค์การผลิต ถ้วย ชาม แก้วเซรามิก จึงต้องมีสถานที่ อุปกรณ์ บุคลากร ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้ปฏิบัติจริง สร้างการเรียนรู้ สร้างผลงานสร้างสรรค์ของตนเอง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการขับเคลื่อนเครือข่ายที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ที่มีจุดเด่นสร้างสรรค์ในการพัฒนาการเรียนรู้ สร้างความร่วมมือ มีการขับเคลื่อน และมีการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ที่เหมาะสมกับชุมชน

2. ควรมีการศึกษาการพัฒนาความร่วมมือการจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชน รวมถึงเส้นทางการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงส่งเสริมกันในพื้นที่ท่องเที่ยวสร้างสรรค์

References

- Sommit, K. et al. (2013). *Research for development of volunteer tourism in the Upper North*. National Research Council of Thailand (NRCT) and the Thailand Research Fund (TRF).
- Vejama, T. (2014). Creative Tourism For To Prepare Thai Tourism. *Journal of Thai Hospitality and Tourism*, 9 (1), Page 64-77.
- Chailamrung, T. (2009). *Role of a Local Administrative Organization in Promoting Sustainable Tourism based on the concept of sufficiency economy*. Nonthaburi: King Prajadhipok's Institute.
- Singkram, P. et al. (2014). Factor of Eco-historical Tourism Development in Puntainorasing historical area, Samutprakan Province. *Journal of Humanities and Social Sciences*. Mahasarakham University, 33 (1), Page 140-150.
- Phetsathit, P., Dokthaisong, B. & Homyig, V., (2015). The strategies of Sustainable Tourism Management of Kamphaeng Phet Province. *The Golden Teak : Humanity and Social Science Journal (GTHJ.)*, 21 (2), 173–186.
- Apakro, S. et al. (2013). *The Model and processes of Buddhism – based tourism development in Thailand*. National Research Council of Thailand (NRCT) and the Thailand Research Fund (TRF).
- Kaewsanga, P. & Chamnongsi, N. (2012). Creative tourism: a new alternative to Thai tourism. *Suranaree Journal of Social Science*, 6 (1), page 91-109.
- Jaima, W. et al. (2013). *The suitable Tourism Pattern and Activities in Chiang Rai Province for Elderly Foreigner tourists*. National Research Council of Thailand (NRCT) and the Thailand Research Fund (TRF).
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2009). *Creative economy*. Bangkok: BC Press.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2011). *Competitiveness Newsletter*. 3 (2) (June 2011).